

UN COP D'ULL A LA MÉS RECENT POESIA PAULISTA

Elisa Andrade Buzzo [et al.] (2014)
«Alguns amics hussars que pul·lulen per São Paulo»
(*sèrieAlfa. art i literatura*, núm. 63)

Ana Rüsche, Elisa Andrade Buzzo, Eduardo Lacerda, Lilian Aquino, Vanderley
Mendonça, Stefanni Marion (ed.) (2014)
É que os *hussardos chegam hoje*
(São Paulo: Editora Patuá i Hussardos Clube Literário, 2014)

La revista digital *sèrieAlfa. art i literatura* (<http://seriealfa.com>) ha publicat en el seu número 63 —corresponent als mesos de setembre, octubre i novembre del 2014— «Alguns amics hussars que pul·lulen per São Paulo», una selecció de quinze dels setanta-set poetes nascuts i/o residents en aquesta ciutat que integren el volum col·lectiu de títol evidentment kavafià *É que os hussardos chegam hoje*. Publicat al Brasil per Editora Patuá, el *livro-festa*, tal com l'anomenen al pròleg els seus sis editors, es va presentar públicament el 24 de gener del 2014 —vigília de l'aniversari de la ciutat— per celebrar la recent obertura de l'Hussardos Clube Literário (<http://www.hussardosclubeliterario.com>), centre cultural engegat pel poeta i editor Vanderley Mendonça.

La tria de quinze autors apareguda a *sèrieAlfa* és, per tant, l'antologia d'una antologia, un tast de l'original massa incomplet per extreure'n el dibuix sencer de l'estat actual de la poesia paulista i, per extensió, del país. Tot i això, la seva lectura sí que permet intuir el fort batec líric que anima l'urbs més poblada d'Amèrica Llatina, la sempre avantguardista ciutat de Mário de Andrade, considerada, per molts, la capital cultural del Brasil.

«Alguns amics hussars que pul·lulen per São Paulo» aplega els noms d'Elisa Andrade Buzzo, Lilian Aquino, Andréa Catrópa, Annita Costa Malufe, Francesca Cricelli, Paulo Ferraz, Victor Del Franco, Alfredo Fressia, Donizete Galvão, Rubens Jardim, Eduardo Lacerda, Tarso de Melo, Ana Rüsche, Eduardo Sterzi i Veronica Stigger, cadascun d'ells representat per un únic poema, traduït, alhora, al català, castellà i francès (i també a l'anglès i l'italià en el cas de Cricelli). Ja assenyalàvem, unes línies més amunt, l'error que seria intentar extreure a partir de tan poques composicions una visió panoràmica de la poesia brasilera i, consegüentment, la nostra aspiració es limita a detectar-ne els

trets més rellevants. En el marc d'una anàlisi i valoració poètica, aquesta mostra arribada d'ultramar posa al descobert la coexistència de dos motors lírics, sovint contraposats: per una banda, l'arrel especulativa curulla de versos reflexius i indagatoris, i, per l'altra, la ironia pròpia d'un *ethos* modern descregut que, per acabar de reblar el clau, en ocasions se sent mestre en l'ús del *bathos*. Els poemes d'Elisa Andrade Buzzo («que graça tem») o de Rubens Jardim («Mutação»), per citar-ne només dos, exemplifiquen la primera estirp, mentre que «Condicionador», d'Eduardo Lacerda, i «Salvo-conduto», d'Eduardo Sterzi, són magnífiques mostres de la segona via. També pot ocórrer que l'una i l'altra convisquin harmoniosament a la mateixa composició com en l'obra de Donizete Galvão, «Fachada».

Un altre dels aspectes significatius és la multiplicitat de motlures i formes líriques. En tan poques peces trobem monòlegs dramàtics («Para não esquecer nº 5» firmat per Paulo Ferraz), proses poètiques («Place des Vosges», d'Alfredo Fressia, i «O boi», de Veronica Stigger), composicions breus i epifàniques (els sis versos de «Sobre o Atlântico» de Francesca Cricelli) o fragments d'extensos poemes riu (Annita Costa Malufe amb «você é muito pequena»)... Però, atès que és del Brasil que estem parlant, no ens ha de sorprendre gaire constatar el gresol formal i de to. Tot sembla indicar que, a São Paulo, perviuen la pluralitat, la variació i la complexitat líriques, marca de la casa d'ençà de la sacsejada avantguardista.

Tanmateix, per acabar d'entendre la idiosincràsia i el valor d'aquesta selecció, creiem que és bo conèixer el camí que ens hi ha menat. El nostre trajecte *hors-texte* s'inicia en la figura de l'editor de *sèrieAlfa*, Joan Navarro (Oliva, la Safor, 1951). Home de lletres polièdric, Navarro és professor de filosofia, traductor de l'italià (Pasolini, Montale i Marinetti) i de l'alemany (Peter Bichsel), narrador esporàdic i coautor amb el pintor Pere Salinas de, fins ara, tres volums d'exquisida factura. És, també, una de les veus poètiques més importants del País Valencià. Reconegut i guardonat des de ben aviat, l'any 1973 obté el premi de poesia Vicent Andrés Estellés dels Premis Octubre per *Grills esmolens ganivets a trenc de por*. Quaranta-un anys més tard, el seu darrer *El plom de l'ham*, publicat el novembre del 2014, s'ha endut el LII Premi de poesia Ausiàs March de Gandia.

La posada en marxa de la revista electrònica *sèrieAlfa. art i literatura* l'any 1999 li permet materialitzar, segons declaracions pròpies, el seu «desig de sempre de ser editor». Tal vegada a causa de la vessant de poeta i traductor de Navarro, ràpidament la publicació es convertirà en el port d'arribada de versos

provinents d'arreu del món. *sèrieAlfa* publica trimestralment monogràfics dedicats a tradicions líriques escassament traduïdes i/o publicades i, per això mateix, massa sovint desconegudes a casa nostra. Les seves pàgines digitals acullen i donen visibilitat a poetes quebequesos, danesos, limenys, occitans, croats, iraquians o bielorusos, a autors en llengua hongaresa, xinesa, maputxe i tzotsil, per citar-ne algunes. Si els primers anys les traduccions es feien només al català, progressivament s'incorporen el castellà, el francès i, dins aquesta dinàmica multilingüe, el portuguès.

La literatura en llengua portuguesa ha trobat el seu espai important a *sèrieAlfa*, on s'han publicat nombrosos poetes del Brasil, Angola (núm. 42, estiu del 2009), Cap Verd (núm. 49, primavera del 2011), Portugal (núm. 40, hivern del 2008) i, actualment, s'està preparant un número sobre Moçambic. Per proximitat, volem assenyalar també que —amb el títol «Una llum del nord»— l'estiu del 2007 quatre poetes gallecs protagonitzaren el monogràfic núm. 34.

En el cas específic del país americà, Navarro hi té una relació antiga i diversa. Més enllà de *sèrieAlfa*, és el traductor al català d'Orides Fontela, Majela Colares i Antônio Moura i, al castellà, d'Elisa Andrade Buzzo i Lígia Dabul; ha participat al Tordesilhas-Festival Ibero-Americano de Poesia Contemporânea, celebrat a São Paulo el 2007, i, l'abril del 2012, *Zunái. Revista de Poesia & Debates* li publica l'antologia «A luz nadadora. 9 poetas recentes de expressão catalã», amb edició, selecció i pròleg a càrrec seu i pintures de Pere Salinas.

Aquesta familiaritat i interès explica, potser, el fet que la poesia brasilera sigui, dins de *sèrieAlfa*, una de les més ben *posicionades*. Tant és així que la metamorfosi entre els números miscel·lanis inicials i els monogràfics es va donar, l'estiu del 2002, amb «Fluxo de linguagem» (núm. 14). Fins aleshores, el model era el no-model, el calaix de sastre de textos i imatges sense cap a propòsit que els cohesionés. «Fluxo de linguagem. 20 poetas brasileiros contemporâneos», en canvi, perseguia, en paraules de qui en va ser l'antòleg, el també húsar Eduardo Sterzi, «apreender uma imagem, fugaz e precária que seja, de um tempo de incomum pluralidade e força na poesia brasileira». Aleshores, els poemes van ser traduïts al català per un total de set traductors. Sorprenentment —o, tal vegada, per donar-se la raó en allò de «fugaz e precária»—, a la selecció d'Sterzi no hi figurava cap dona. Sí que hi trobem ja, en canvi, un dels futurs húsars, Tarso de Melo.

Dimensions encara més agosarades va tenir el monogràfic «Panamericana. Poetas americanas nascudes a partir de 1976» (núm. 30, estiu del 2006), que

aplegava i traduïa al català seixanta-quatre autors de vint-i-dos dels trenta-cinc països del continent americà (des del Canadà fins a l'Argentina i Xile). Compensant, ni que fos mínimament, l'absència femenina de «Fluxo de linguagem», el Brasil hi era representat per cinc poetes, entre les quals Elisa Andrade Buzzo i Ana Rüsche. Un parell d'anys més tard (núm. 38, estiu del 2008), *sèrieAlfa* publica «Geração Vacamarela. 17 poetas brasileiros do XXI», lligats estretament a São Paulo, al col·lectiu Vacamarela i a FLAP! Aquí, la traducció castellana s'afegeix a la catalana i hi trobem els húsars Lilian Aquino, Andréa Catrópa, Victor Del Franco, Eduardo Lacerda i, una altra volta, Ana Rüsche.

La conclusió és que per a Navarro tan important és que els autors en llengua portuguesa siguin traduïts al català, castellà i francès, com que també sigui el portuguès una de les llengües habituals a les quals es tradueixen els textos d'altres idiomes. Ja no es tracta només de ser el port d'origen, sinó, també, el d'arribada i és en aquesta voluntat de mediació cultural on hem de situar «Alguns amics húsars que pul·lulen per São Paulo». No podem deixar de celebrar que un projecte gestat a València promogui la descoberta de poètiques d'arreu a banda i banda de l'Atlàntic, a banda i banda del món.

Per acabar aquestes notes, voldria reflexionar breument sobre la naturalesa electrònica del mitjà gràcies al qual hem pogut conèixer aquesta antologia. És precisament la condició digital i l'esperit independent d'un projecte cultural sense afany de lucre (que s'estalvia, per tant, haver de donar explicacions, presentar balanços o patir pel nombre de visites rebudes) i que s'alimenta exclusivament de la col·laboració desinteressada i la generositat d'aquells que hi participen gratuïtament (artistes, traductors, coordinadors i antòlegs, etc.), la que ha possibilitat que *sèrieAlfa* sortegi amb èxit els entrebancs i les servituds pròpies del paper i de la distribució. Breu: la revista probablement hauria tingut una esperança de vida més aviat curta si hagués estat només impresa. Paradoxalment, arrelada a la terra de ningú que és la xarxa (entitat objecte encara dels debats apocalíptics-integrats), *sèrieAlfa* ha complert setze anys d'història i, en el moment d'escriure aquestes línies, va pel número 65.

Però allò encara més extraordinari —si perviure no ho és prou— és que també ésser digital possibilita la materialització d'allò que *avant la lettre* va diagnosticar T. S. Eliot a «La tradició i el talent individual». En aquell article del 1919, l'autor del *Prufrock* defensava que (parafrasegem ara les seves paraules), a l'hora de posar-se a treballar, l'escriptor havia d'escriure no només amb la seva generació a la medul·la dels ossos, sinó amb el sentiment que tota la literatura europea des d'Homer i la totalitat de la literatura del seu país tenien una

existència i un ordre simultanis. Si bé encara tancat dins la campana de vidre de la tradició occidental, per a Eliot el principi d'autoritat de la cronologia lineal i jeràrquica (fixada en el paper, transmesa per l'acadèmia) començava a clivellar-se. Fora del marc tradicional semblava possible el miracle de l'aleatorietat de la influència. Confirmant l'auguri eliotià, quasi cent anys després, el poeta i traductor Xavier Farré declara a la revista *Clarín* (núm. 115, gener-febrer del 2015) que «en la actualidad cada poeta se crea su propia tradición. Así, aunque sean de épocas diferentes, para mí François Villon, Ausiàs March, el poeta polaco Jan Kochanowski, Jorge Manrique o el Camões de los sonetos forman un espacio común; [...] Tienen tanta importancia los autores que lees en tu lengua como los que después también te llegan de otras lenguas. Quizás para mí esta segunda vía tiene un peso más perceptible. En el fondo, la tradición de un poeta ha dejado de ser un concepto geográfico, lingüístico, y es una serie de asociaciones mentales».

I això és, de manera exacta, el que passa quan entrem a *sèrieAlfa*: superem les barreres del paper i les lingüístiques per experimentar el somni d'aquella «existència i ordre simultanis». Saltar d'autors japonesos a italians, de suecs a mexicans, llegir-los en versió original (alguns) o traduïts (la majoria) ens permet, de retruc, reescriure i reformular què és centre i què és perifèria en el nostre cànon personal. Tot l'allà es converteix en l'aquí, tot el passat en present històric. En aquest sentit, *sèrieAlfa* és una ofrena valuosíssima de la xarxa, una empresa epicúria contemporània basada en la *philia* i l'empatia i nascuda per interactuar, ser compartida i difosa, unes senderes que menen a la saviesa, el gaudi i la felicitat. Transitem-les, doncs.

MONTSERRAT MARSAL PERERNAU
Universitat Autònoma de Barcelona
mmarsal@yahoo.com